

**Udhëzues për Bankat në Lidhje me
Rreziqet e Lidhura me Klimën dhe me Mjedisin**

Letër këshilluese

26 shkurt 2026

Përmbajtja

1. Dispozitat e përgjithshme	3
2. Përkufizimet përkatëse	4
3. Pritshmëritë mbikëqyrëse për modelin dhe strategjinë e biznesit	6
4. Pritshmëritë mbikëqyrëse për qeverisjen korporative	9
5. Pritshmëritë mbikëqyrëse për menaxhimin e rrezikut	12
5.1. Sistemi i menaxhimit të rrezikut	12
5.2. Menaxhimi i rrezikut kreditor	12
5.3. Menaxhimi i rrezikut operacional	16
5.4. Menaxhimi i rrezikut të tregut	18
5.5. Menaxhimi i rrezikut të likuiditetit dhe financimit	19
5.6. Analiza e skenarëve dhe stres testet	19
6. Pritshmëritë mbikëqyrëse për shpalosjet (informacionet shpjeguese)	21
7. Data e zbatimit	23
Shtojca 1. Vetëvlerësimi: shablloni dhe udhëzimet	24
Shtojca 2. Plani i veprimit: shablloni dhe udhëzimet	26
Shtojca 3. Veprimet përcjellëse të planit të veprimit: shablloni dhe udhëzimet	29

1. Dispozitat e përgjithshme

Rreziqet që lidhen me ndryshimet klimatike dhe me mjedisin po bëhen gjithnjë e më të rëndësishme për bankat dhe ato duhet të merren parasysh gjatë menaxhimit të rrezikut. Rreziqet e sipërpërmendura duhet të përshtaten me strategjinë e biznesit të bankës, me strategjinë e marrjes së rrezikut dhe me gatishmërinë e bankës për marrjen e rrezikut, duke u kujdesur që roli dhe përgjegjësia në menaxhimin e këtyre rreziqeve të jenë plotësisht transparente në të tre linjat e mbrojtjes. Roli i funksioneve të kontrollit, veçanërisht i auditimit të brendshëm, është i rëndësishëm, duke filluar nga kuptimi i rëndësisë dhe i kategorive të rreziqeve që lidhen me ndryshimet klimatike dhe me mjedisin, vlerësimi i cilësisë së menaxhimit të këtyre rreziqeve brenda sistemit integral të menaxhimit të brendshëm, etj.

Nisur nga sa më sipër, bankat që operojnë në sektorin bankar të Kosovës duhet të ndërmarrin aktivitete me kohë dhe sistematike për menaxhimin e rreziqeve të përmendura në fushat e mëposhtme:

- a) Modeli dhe strategjia e biznesit të bankës;
- b) Sistemi i brendshëm i menaxhimit dhe apetiti i rrezikut të bankës;
- c) Korniza integrale për menaxhimin e rrezikut, duke përfshirë procesin e vlerësimit të brendshëm të mjaftueshmërisë së kapitalit (PVBML)¹; dhe
- d) Politikat, procedurat dhe përmbajtjen e shpalosjeve (informacioneve shpjeguese) mbi rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin.

Qëllimi i kësaj letre këshilluese për bankat në lidhje me rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin (në tekstin e mëtejshëm: letra këshilluese) është të udhëzojë sektorin bankar sa i përket përcaktimit, matjes, menaxhimit dhe kontrollit të rreziqeve të lidhura me klimën dhe mjedisin, si dhe shpalosjes së të dhënave dhe informacioneve lidhur me këto rreziqe, dhe integritet të segmentit të qëndrueshmërisë mjedisore në aktivitetet e biznesit të bankës.

Kjo letër këshilluese përcakton konceptin e menaxhimit të sigurt dhe të kujdesshëm të rreziqeve të lidhura me klimën dhe mjedisin në kornizën legjislative dhe rregullatore ekzistuese, si dhe detyrimin e bankave për të identifikuar rreziqet që lidhen me ndryshimet klimatike dhe mjedisin si nxitës të kategorive ekzistuese të rrezikut gjatë përcaktimit dhe zbatimit të strategjive të tyre të biznesit, menaxhimit të brendshëm dhe të rreziqeve të menaxhimit të sistemeve. Kjo letër këshilluese synon të arrijë transparencë më të madhe përmes shpalosjes me kohë dhe në mënyrë adekuate të informacioneve dhe të dhënave në lidhje me rreziqet klimatike dhe mjedisore.

Bankave u rekomandohet të zbatojnë këtë letër këshilluese në përputhje me natyrën e modelit të tyre të biznesit dhe me karakteristikat e shërbimeve që ofrojnë, duke përfshirë specifikat që rrjedhin nga struktura organizative, madhësia dhe kompleksiteti i bankës, profili i rrezikut dhe shkalla e ekspozimit ndaj rrezikut kreditor.

Kjo letër këshilluese u drejtohet bankave që i nënshtrohen Ligjit Nr. 08/L-304 për Bankat [në tekstin e mëtejshëm, “Ligji për bankat”].

Në fund, vlen të theksohet se kjo letër këshilluese fokusohet në rreziqet e lidhura me klimën dhe me mjedisin, dhe jo në konceptin më të gjerë të rreziqeve mjedisore, sociale dhe të qeverisjes (ESG).

¹ Dhe PVBML kur është e aplikueshme.

2. Përkufizimet përkatëse

Për qëllimet e kësaj letre këshilluese, përdoren termat e mëposhtëm:

- a) **Rreziqet mjedisore, sociale dhe të qeverisjes (ESG)** përfaqësojnë probabilitetin e humbjeve ose kostove shtesë, ose humbjen e të ardhurave të planifikuara, ose humbjen e reputacionit të bankës për shkak të ndikimit negativ financiar të faktorëve aktual ose të ardhshëm të ESG-së mbi palët e tjera kontraktuale dhe pronën e tyre.
- b) **Faktorët ESG** i referohen çështjeve mjedisore, sociale ose të qeverisjes që mund të kenë një ndikim pozitiv ose negativ në performancën financiare ose aftësinë paguese të një personi juridik, qeverie qendrore ose personi fizik.
- c) **Objektivat dhe/ose limitet strategjike të lidhura me klimën dhe me mjedisin** janë përcaktime që synojnë të menaxhojnë ekspozimin e një banke ndaj rreziqeve të lidhura me klimën dhe mjedisin, në horizontet kohore afatshkurtra, afatmesme dhe afatgjata.
- d) **Rreziqet e lidhura me klimën** janë rreziqet financiare që vijnë nga ekspozimi i bankave ndaj kundërpalëve që mund të kontribuojnë ose të ndikohen nga ndryshimet klimatike.
- e) **Rreziqet e tranzicionit** i referohen rreziqeve për bankat që rrjedhin nga kalimi në një ekonomi me nivele të ulëta karboni dhe me qëndrueshmëri ndaj klimës:
 - a. **Rreziqet e politikbërjes-rregullatore**, për shembull ato që rrjedhin nga kërkesat e eficiencës së energjisë, mekanizmat e çmimit të karbonit që rrisin çmimin e lëndëve djegëse fosile, ose politikat që promovojnë përdorimin e qëndrueshëm të tokës.
 - b. **Rreziqet teknologjike**, për shembull kur një teknologji me një ndikim më pak të dëmshëm në klimë zëvendëson një teknologji me një ndikim më të dëmshëm në klimë.
 - c. **Rreziqet e tregut**, për shembull nëse preferencat dhe kërkesa e konsumatorëve dhe klientëve korporativë zhvendosen drejt produkteve dhe shërbimeve më pak të dëmshme për klimën.
- f) **Rreziqet fizike** janë rreziqe për bankat që rrjedhin nga efektet fizike të ndryshimeve klimatike:
 - a. **Rreziqet fizike akute** janë ngjarje të papritura, të shkurtra dhe të rënda që kanë një ndikim të konsiderueshëm negativ, që rrjedhin nga ngjarje specifike, në veçanti ngjarje të lidhura me motin, si stuhitë, përmytjet, zjarret ose valët e të nxehitit, të cilat mund të dëmtojnë objektet e prodhimit dhe të çrregullojnë zinxhirët e vlerës.
 - b. **Rreziqet fizike kronike** janë ato që rezultojnë nga ndryshimet më afatgjata të klimës, siç janë ndryshimet e temperaturës, rritja e nivelit të detit, rënia e burimeve ujore, humbja e biodiversitetit dhe ndryshimet në pjellorinë e tokës.
- g) **Gazrat me efekt serrë (GES)** janë përbërës të gaztë të atmosferës, si natyrorë ashtu edhe antropogjenë (të lidhura me njerëzit), të cilët thithin dhe lëshojnë rrezatim në gjatësi vale të caktuara brenda spektrit të rrezatimit termik infra të kuq, të emetuar nga vetë sipërfaqja e tokës, atmosfera dhe retë. Kjo veti shkakton efektin serrë. Avulli i ujit (H₂O), dioksidi i karbonit (CO₂), oksidi i azotit (N₂O), metani (CH₄) dhe ozoni (O₃) janë gazrat primare serrë në atmosferën e tokës.

- h) **Ekonomia e gjelbër (ekonomia me nivele të ulëta karboni)** nënkupton një ekonomi me emetim të ulët të karbonit që përdor burimet në mënyrë efikase dhe është në interes të publikut.
- i) **Huadhënie/investim i gjelbër (termi i gjerë "produkte të gjelbra")** i referohet huadhënies, investimit ose produkteve të tjera financiare të bankës, të cilat varen nga kriteret ekologjike për përdorimin e planifikuar të fondeve, me synimin për të reduktuar efektet negative të aktiviteteve në mjedis ose rreziqet për mjedisin.
- j) **"Greenwashing" (shpërlarja e gjelbër)** i referohet praktikës së fitimit të një avantazhi të padrejtë konkurrues në treg duke reklamuar një produkt financiar si të pranueshëm për mjedisin, kur në fakt nuk përmbushen standardet bazë mjedisore.
- k) **Gatishmëria e bankës për marrjen e rrezikut** nënkupton nivelin e përgjithshëm të llojeve të rrezikut që një bankë është e gatshme të ndërmarrë në kuadër të kapacitetit të saj të rrezikut, në përputhje me modelin e saj të biznesit, për të arritur objektivat e saj strategjike.
- l) **Taksonomia** e aktiviteteve ekonomike nënkupton një sistem klasifikimi në të cilin një listë e aktiviteteve ekonomike që janë ekologjikisht të qëndrueshme dhe e limiteve mund të përdoret për të përcaktuar qartë se cili aktivitet ekonomik është në përputhje me zhvillimin e qëndrueshëm, qëllimet mjedisore dhe parimet e aktivitetit të qëndrueshëm ekonomik. Një taksonomi e tillë i ndihmon investitorët, emetuesit dhe promovuesit e projekteve të përqendrohen në kalimin drejt një ekonomie me nivele të ulëta të karbonit dhe me efikasitet të burimeve, të qëndrueshme ndaj rrezikut, si dhe lehtëson një sistem për shpalosjen e informacioneve që lidhen me klimën. Meqenëse aktualisht nuk ekziston ndonjë taksonomi në fuqi në Republikën e Kosovës, banka do t'i zhvillojë këto përkufizime për përdorim të brendshëm dhe do t'i zbatojë ato për produktet që u ofron klientëve të saj sipas nevojës. Për këto qëllime, banka mund të përdorë përkufizime nga praktika të tjera ndërkombëtare (p.sh. Taksonomia e Bashkimit Evropian²). Sipas parimit të proporcionalitetit, taksonomia e aplikueshme duhet të jetë në përputhje me natyrën, fushëveprimin, madhësinë dhe modelin e biznesit të bankës.

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex:32020R0852>

3. Pritshmëritë mbikëqyrëse për modelin dhe strategjinë e biznesit

1. Rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin mund të ndikojnë në mjedisin e biznesit të bankave. Në përputhje me Rregulloret për Menaxhimin e Rrezikut, përgjatë procesit të vendosjes së një sistemi adekuat për menaxhimin e rrezikut, Banka Qendrore pret që bankat të identifikojnë rreziqet që rrjedhin nga ndryshimet klimatike dhe degradimi mjedisor në nivel të sektorëve kyç, zonave gjeografike si dhe në lidhje me produktet dhe shërbimet në të cilat ato operojnë ose planifikojnë të operojnë, duke marrë parasysh se disa nga këto rreziqe mund të konkretizohen përgjatë një periudhe kohore nga afatmesme në afatgjatë. Gjithashtu, duke qenë se ndryshimet në modelin e biznesit kërkojnë kohë për t'u konkretizuar, mund të nevojiten veprime të hershme dhe të menjëhershme edhe në rastet kur cënueshmëritë identifikohen vetëm në periudhën afatmesme deri në afatgjatë.

Rreziqet e lidhura me klimën dhe me mjedisin mund të ndikojnë, për shembull, në rritjen ekonomike, në punësim ose në çmimet e pronave në nivel kombëtar, rajonal ose lokal. Ngjarjet e motit mund të shkaktojnë thatësira ose përmytje që ndikojnë në prodhimin bujqësor të një rajoni, kërkesën për strehim ose vlerën e kolateralit në nivel kombëtar, rajonal ose lokal. Paralelisht, konkurrenca ndikohet nga zhvillimi i një tregu për financim të gjelbër dhe preferencat e konsumatorëve që kalojnë nga mallrat dhe shërbimet me nivele të larta karboni ose ndryshe ndotëse drejt produkteve dhe shërbimeve me nivele të ulëta karboni ose ndryshe "të gjelbra". Në fushën e teknologjisë, bankat që u shërbejnë klientëve në industri me energji intensive dhe termocentrale që mbështeten shumë në lëndët djegëse fosile (d.m.th. termocentralet me qymyr) mund t'i shohin klientët e tyre të përballen me kërkesa të konsiderueshme investimesh për të dekarbonizuar shumëllojshmërinë e tyre të energjisë. Kështu, në identifikimin e rreziqeve, një bankë mund të kategorizojë klientët ose portfoliot e saj sipas ekspozimeve ndaj rrezikut klimatik. Për shembull, grupimi gjeografik mund të ndihmojë në identifikimin e ekspozimeve që janë të ekspozuara ndaj rreziqeve të larta fizike, si rreziku i lartë i përmytjeve ose thatësirës. Kategorizimi sektorial mund të ndihmojë në identifikimin e rreziqeve të tranzicionit, për shembull duke vlerësuar përqindjen e sektorëve me intensitet të lartë të GES në portofolin e huadhënies.

2. Rreziqet e lidhura me klimën dhe me mjedisin mund të kenë një ndikim të drejtpërdrejtë në efektivitetin e strategjive ekzistuese dhe të ardhshme të një banke. Banka Qendrore pret që bankat të identifikojnë dhe të vlerësojnë se cilat rreziqe të lidhura me klimën dhe me mjedisin janë materiale për to në afat të shkurtër, të mesëm dhe të gjatë, si dhe qëndrueshmërinë e strategjisë së tyre të biznesit ndaj këtyre rreziqeve. Horizonti kohor është veçanërisht i rëndësishëm, pasi shumica e rreziqeve të lidhura me klimën dhe me mjedisin pritet të manifestohen në terma afatmesëm deri në afatgjatë, zakonisht duke shkuar përtej cikleve të zakonshme të planifikimit të biznesit të bankave.
3. BQK pret që bankat të dokumentojnë në mënyrë adekuate proceset me të cilat ato vlerësojnë rëndësinë e rreziqeve të lidhura me klimën dhe me mjedisin për mjedisin e tyre të biznesit.
4. BQK pret që zbatimi i strategjisë së biznesit të një banke të reflektojë konsideratën e bankës ndaj ndryshimeve të rëndësishme klimatike dhe rreziqeve mjedisore. Procesi do të jetë më i besueshëm nëse bankat përcaktojnë dhe monitorojnë treguesit kyç afatgjatë të performancës (në tekstin e

mëtejme: “TKP”³), që duhet të jenë sasiore, kur është e mundur. Në varësi të natyrës, kompleksitetit dhe shkallës së aktiviteve të bankës, këta tregues mund të shkallëzohen në linjat e biznesit, klientët dhe produktet, ku janë materiale dhe relevante.

Treguesit që përcaktojnë një limit specifik për kreditë e gjelbra ose sociale mund, për shembull, të shkallëzohen ose të zërthehen në klientë korporativë; individë; aktivitetet e biznesit ose sektorët ekonomikë; llojet e kredive (p.sh. kredi konsumuese, kredi hipotekare, linja kreditore, etj.); situata gjeografike; etj.

5. BQK pret që bankat të marrin në konsideratë edhe ndikimin që modelet e tyre të biznesit dhe zhvillimi i strategjisë mund të kenë në mjedis, për shembull përmes matjes dhe kufizimit të emetimeve të GES ose efikasitetit të burimeve të portfoliove të tyre kryesore ose që rrjedhin nga aktivitetet e tyre. BQK rekomandon që bankat të ndërmarrin hapa për të zbutur rreziqet e tranzicionit, për shembull duke reduktuar gradualisht apo edhe me shpejtësi dhe duke ndërprerë gradualisht financimin e aktiviteve të paqëndrueshme mjedisore. BQK e konsideron praktikë të mirë që një bankë të zhvillojë një plan të neutralitetit të karbonit në përputhje me objektivat e përgjithshme të lidhura me klimën dhe të qëndrueshme mjedisore (d.m.th., ato të vendosura në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar, duke përfshirë, por pa u kufizuar në, Marrëveshjen e Parisit, Konventën Kornizë të Kombeve të Bashkuara për Ndryshimet Klimatike (UNFCCC), Kontributet e Përcaktuara Kombëtare (NDC), etj.). Këto përpjekje janë gjithashtu në përputhje me objektivin e nenit 2(1)(c) të Marrëveshjes së Parisit⁴. Pavarësisht se Republika e Kosovës nuk është palë e Konventës Kornizë të Kombeve të Bashkuara për Ndryshimet Klimatike dhe Marrëveshjes së Parisit, tregon përkushtimin e saj ndaj objektivave.

Rreziqet e lidhura me klimën dhe me mjedisin ka të ngjarë të prekin rajone të ndryshme, nënsektorë ekonomikë, lloje të huamarrësve dhe asete në mënyra të ndryshme. Në lidhje me këtë, objektivat dhe limitet e përgjithshme të bankave mund të kenë nevojë të përkthehen në limite (ose kufizime) më specifike, duke përfshirë politikat e përjashtimit për rajone, nënsektorë ose aktivitete të caktuara (p.sh. sektorë të veçantë ose lloje të palëve tjera për shkak të prodhimit të madh ndotës).

6. Në fund, bankat pritet gjithashtu të vlerësojnë strategjikisht nëse do të zhvillojnë produkte të qëndrueshme që konsiderohen të jenë më rezistues ndaj rreziqeve të lidhura me klimën dhe me mjedisin. Këto përfshijnë produkte të shënjuara në mënyrë tipike si 'të gjelbra'. Bankat mund të përdorin produkte të tilla si një mjet për të zbatuar objektivat e tyre të rrezikut të lidhur me klimën dhe me mjedisin dhe të rregullojnë modelet e tyre të biznesit dhe përbërjen e portofolit. Bankat që krijojnë ose planifikojnë të krijojnë produkte kreditore të qëndrueshme nga pikëpamja mjedisore duhet të zhvillojnë, si pjesë e politikave dhe procedurave të tyre të rrezikut kreditor, detaje specifike të politikave dhe procedurave të tyre të huadhënies së qëndrueshme nga pikëpamja mjedisore, duke mbuluar dhënien dhe monitorimin e këtyre produkteve kreditore. Bankat duhet t'i pozicionojnë politikat dhe procedurat e tyre të huadhënies të qëndrueshme mjedisore brenda

³ Dhe/ose treguesit kryesorë të rrezikut (në tekstin e mëtejme: “TKR”) ose kufijtë e rrezikut.

⁴ https://treaties.un.org/doc/Treaties/2016/02/20160215%2006-03%20PM/Ch_XXVII-7-d.pdf

kontekstit të objektivave, strategjisë dhe politikës së tyre kryesore në lidhje me financimin e qëndrueshëm, dhe të vlerësojnë shkallën në të cilën zhvillimi i aktivitetit të tyre të huadhënies së qëndrueshme nga pikëpamja mjedisore është në përputhje ose kontribuon në objektivat dhe/ose limitet e tyre të përgjithshme të rreziqeve të lidhura me klimën dhe me mjedisin.

Për qëllimet e kësaj letre këshilluese, objektivat dhe/ose limitet strategjike të lidhura me klimën dhe mjedisin kuptohen si përcaktime që synojnë menaxhimin e ekspozimit të një banke ndaj rreziqeve të lidhura me klimën dhe mjedisin, në horizonte kohore afatshkurta, afatmesme dhe afatgjata. Për shembull, bankat mund të vendosin objektiva strategjike dhe/ose limite në lidhje me proporcionin e ekspozimeve të tyre ndaj aktiviteteve ose sektorëve të caktuar ekonomikë.

Në të kundërtën, objektivat ose limitet që nuk lidhen me qëndrueshmërinë e modelit të biznesit dhe qëllimi i të cilëve nuk është të përmirësojë efektivisht menaxhimin e bankës për rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin, nuk konsiderohen objektiva dhe/ose limite strategjike të lidhura me klimën dhe mjedisin. Më tej, bankat duhet të kenë parasysh se vendosja e objektivave strategjike ka të ngjarë të ndryshojë profilin e tyre të përgjithshëm të rrezikut, duke rezultuar në nevojën për të rishikuar gatishmërinë e tyre për marrjen e rrezikut.

4. Pritshmëritë mbikëqyrëse për qeverisjen korporative

7. BQK konsideron se rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin janë të përfshira në sistemin e qeverisjes korporative në një bankë të përcaktuara në nenin 2(1.1) të Rregullores për qeverisjen korporative të bankave të Bankës Qendrore të Republikës së Kosovës. Prandaj, Bordi i Drejtorëve duhet të ketë njohuri dhe kuptim të mjaftueshëm të rreziqeve të lidhura me klimën dhe mjedisin për të siguruar që niveli i rrezikut të marrë është në përputhje me gatishmërinë e bankës për të marrë rrezik dhe strategjinë e rrezikut të bankës, procedurat dhe politikat e brendshme, dhe se banka është në pajtueshmëri me kërkesat e zbatueshme ligjore dhe detyrimet e tjera.

Për shembull, BQK konsideron praktikë të mirë nëse Bordi i Drejtorëve merr raporte të rregullta mbi rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin ose informohet rregullisht për to nën një pikë të dedikuar të rendit të ditës në takimet e tij.

8. Në zbatimin e nenit 9 paragrafi 2 dhe neni 13 të Rregullores për qeverisjen korporative, BQK pret që Bordi i Drejtorëve të bankës të ketë gjykime të shëndosha dhe objektive, duke zotëruar kualifikimet dhe kompetencat e duhura, edhe sa i përket rreziqeve të lidhura me klimën dhe me mjedisin. BQK konsideron se është praktikë e mirë që bankat të kërkojnë edhe nga personeli kyç që të kenë ekspertizë sa i përket rreziqeve të lidhura me klimën dhe mjedisin që lidhen me kryerjen e detyrave të tyre dhe që anëtarët e Bordit të Drejtorëve dhe personeli kyç të kenë njohuri për rreziqet e bankës që lidhen me klimën dhe me mjedisin që në fillim të punësimit të tyre, si pjesë e njohimit me detyrat e punës dhe trajnimit për detyrat e tyre.
9. Bankat pritet të përcaktojnë qartë përgjegjësitë e secilit funksion dhe person individual që kryen funksione kontrolli në lidhje me rreziqet që lidhen me klimën dhe mjedisin, në përputhje me parimet e përgjithshme për sistemin e kontrollit të brendshëm dhe funksionin e kontrollit në lidhje me përgjegjësitë e përgjithshme sipas nenit 3 të Rregullores për kontrollet e brendshme dhe auditimin e brendshëm, dhe të përshkruajnë qartë mandatin, proceset e punës dhe objektivat për këto funksione. Është përgjegjësi e Bordit të Drejtorëve që të sigurojë që përgjegjësitë përkatëse të jenë të qarta, të përcaktuara mirë, të qëndrueshme, të zbatueshme dhe të dokumentuara në mënyrë adekuate.
10. BQK pret gjithashtu që bankat, kur caktojnë detyrat dhe përgjegjësitë e brendshme për menaxhimin dhe kontrollin e rreziqeve të lidhura me klimën dhe mjedisin, të zgjedhin një nga opsionet e mëposhtme:
- a) Brenda bankës krijohet një njësi organizative ose funksion i veçantë (p.sh., një njësi e drejtuar nga një “zyrtar kryesor i qëndrueshmërisë”, pjesë e menaxhmentit të lartë të një banke) përgjegjëse për menaxhimin dhe kontrollin e ndryshimeve klimatike dhe rreziqeve mjedisore. Kur banka krijon një departament ose funksion të veçantë për rreziqet që lidhen me klimën dhe mjedisin, pritet që integrimi i departamentit ose funksionit të veçantë në proceset ekzistuese dhe marrëdhënia e tij me funksionet e tjera të përcaktohet qartë (ndarja e përgjegjësive dhe detyrave, bashkëpunimi dhe detyrimet e raportimit etj.).
 - b) Një menaxher i lartë ose një anëtar i menaxhmentit caktohet si përgjegjës për menaxhimin dhe kontrollin e rreziqeve të lidhura me klimën dhe me mjedisin (për shembull, një person kyç në

krye të një zone me një funksion kontrolli të ndryshëm nga funksioni i auditimit të brendshëm), që i nënshtrohet ndarjes së duhur të detyrave dhe përgjegjësi.

11. BQK pret që bankat të sigurojnë që funksionet e përfshira në menaxhimin e rreziqeve të lidhura me klimën dhe mjedisin të kenë burime të përshtatshme, si njerëzore ashtu edhe financiare, dhe të kenë status dhe autoritet të mjaftueshëm për të përmbushur rolin e tyre në mënyrë efektive. BQK e konsideron gjithashtu praktikë të mirë që bankat të ofrojnë mundësi trajnimi përkatëse për stafin e tyre të fokusuar në rreziqet e lidhura me klimën dhe me mjedisin dhe të marrin në konsideratë mundësinë e një trajnimi të përgjithshëm ndërgjegjësues për mjedisin dhe klimën, veçanërisht për ata që kryejnë aktivitetet e funksionit të kontrollit.
12. Në përputhje me kërkesat e përgjithshme të Rregullores për kontrollin e brendshëm dhe auditimin e brendshëm, Bordi i Drejtorëve pritet të ushtrojë mbikëqyrje efektive mbi ekspozimin e bankës ndaj rreziqeve të lidhura me klimën dhe mjedisin dhe në lidhje me ndikimin e strategjisë së biznesit në objektivat e qëndrueshmërisë klimatike dhe mjedisore.
13. Për të përvetësuar një qasje gjithëpërfshirëse ndaj rrezikut, duke marrë parasysh interesat financiare afatgjata të bankës, rekomandohet që Bordi i Drejtorëve të zhvillojë reagimin e bankës ndaj rreziqeve të përgjithshme të lidhura me klimën dhe mjedisin, si dhe objektivat e qëndrueshmërisë në formën e një strategjie të rreziqeve të lidhura me klimën dhe me mjedisin. Në këtë kuptim, pritet që bankat të integrojnë rreziqet që lidhen me klimën dhe mjedisin në kulturën e tyre të rrezikut.
14. Politikat dhe praktikat e kompensimit pritet të kontribuojnë në një qasje afatgjatë për adresimin e rreziqeve të lidhura me klimën dhe me mjedisin. BQK konsideron si një praktikë të mirë që bankat të vendosin tregues që lidhen me klimën dhe financat e qëndrueshme në politikat e tyre të kompensimit, dhe këta tregues të përfshihen në strategjinë e biznesit dhe/ose kornizën e menaxhimit të rrezikut të bankave.
15. Bankat pritet të integrojnë rreziqet e lidhura me klimën dhe me mjedisin në sistemet e tyre të raportimit të brendshëm, mbi ekspozimet e tyre ndaj rrezikut dhe profilin e rrezikut, në mënyrë që t'iu sigurojnë të gjitha niveleve përkatëse të menaxhimit në bankë informacione të besueshme, të plota, objektive dhe në kohë, të nevojshme për të nxjerrë vendime rreth biznesit dhe rrezikut. BQK merr parasysh që treguesit dhe instrumentet përkatëse po evoluojnë dhe se të dhënat e disponueshme në banka ka të ngjarë të jenë jo të plota aktualisht. Megjithatë, BQK pret që raportimi për rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin të përmirësohet me kalimin e kohës. Në terma afatshkurtër, BQK pret që bankat të vlerësojnë kërkesat e tyre për të dhëna nga njësitë e zhvillimit të strategjisë dhe menaxhimit të rrezikut, të identifikojnë mungesën e të dhënave dhe të përshkruajnë planet për t'i trajtuar ato dhe për të tejkaluar çdo mangësi.
16. Sistemi i kontrollit të brendshëm të bankës pritet të sigurojë që banka të ketë sisteme efektive dhe të besueshme të raportimit, shpalosjes dhe komunikimit të të dhënave të brendshme dhe të jashtme, të cilat janë në gjendje të grumbullojnë të dhëna për rreziqet e lidhura me klimën dhe me mjedisin. Duke pasur parasysh natyrën e rreziqeve të lidhura me klimën dhe me mjedisin, BQK rekomandon që bankat të vlerësojnë nevojën për të përshtatur sistemet e tyre të informimit për të qenë në gjendje të mbledhin dhe grumbullojnë të dhënat e nevojshme për të vlerësuar ekspozimin e tyre ndaj këtyre rreziqeve. BQK pret që bankat të ndërtojnë një taksonomi të dhënash të këtyre rreziqeve. Aty ku

kjo nuk është e realizueshme për shkak të mungesës së përkufizimeve të përbashkëta, taksonomive jo të plota dhe mangësive të të dhënave, BQK e konsideron praktikë të mirë që bankat të konsiderojnë zhvillimin e proceseve dhe procedurave të bazuara në tregues për vlerësimin e rrezikut të brendshëm apo edhe të jashtëm. Në këtë rast, pritet që Bordi i Drejtorëve të jetë në dijeni të kufizimeve të të dhënave dhe informacioneve të prodhuara nga sistemet e informimit.

5. Pritshmëritë mbikëqyrëse për menaxhimin e rrezikut

5.1. Sistemi i menaxhimit të rrezikut

17. BQK pret që bankat të kenë një pasqyrë gjithëpërfshirëse dhe të dokumentuar mirë të ndikimit të rreziqeve të lidhura me klimën dhe mjedisin në kategoritë ekzistuese të rrezikut. Rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin mund të konsiderohen si faktorë që ndikojnë në kategoritë ekzistuese të rrezikut, por bankat mund t'i trajtojnë këto rreziqe si një kategori e veçantë rreziku për qëllime organizative ose analitike.

Për shembull, ngjarjet ekstreme të motit (p.sh., thatësira) mund të konsiderohen si një faktor që ndikon në rrezikun kreditor (si një kategori ekzistuese) në huadhënien bujqësore, ndërsa rreziqe të tjera fizike (p.sh., përmytjet) mund të ndikojnë në disa kategori rreziku njëkohësisht (d.m.th. rreziku kreditor, rreziku operacional, rreziku i likuiditetit).

Megjithatë, bankat mund t'i trajtojnë ato si pjesë e një kategorie të veçantë rreziku të quajtur "ESG", "klimatik" ose të tjera.

18. Rekomandohet që bankat të ndërmarrin hapa për të matur rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin. Bankat do të bëjnë përpjekje proporcionale për të përdorur tregues sasiore për këtë matje, duke kërkuar që të bëjnë çdo veprim korrigjues ndaj mangësive të të dhënave që mund të hasin.
19. BQK pret që bankat të marrin në konsideratë nevojën për të rishikuar politikat e tyre të menaxhimit të rrezikut (d.m.th., Politikat e Rreziqeve) dhe akte të tjera të brendshme që përcaktojnë në detaje funksionet, sistemet, proceset, procedurat, aktivitetet dhe metodologjitë, si dhe kompetencat, përgjegjësitë (kolektive dhe individuale) dhe linjat e raportimit në të gjitha nivelet e strukturës organizative të bankës, për rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin.
20. Gjatë rishikimit të gatishmërisë për të marrë rrezik, bankat pritet të zhvillojnë tregues të përshtatshëm rreziku dhe të vendosin limitet e duhura për rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin. Bankat pritet gjithashtu të monitorojnë dhe të shpalosin, kur është e mundur, politikat e tyre për sektorët ekonomikë, ekspozimet gjeografike, të dhënat aktuale mbi ekspozimet ndaj rrezikut të lidhur me klimën dhe mjedisin, mundësisht në formën e masave sasiore, bazuar në një kombinim të të dhënave historike dhe përlllogaritjeve parashikuese, në përputhje me kërkesat në seksionin 6.

BQK e kupton këtë si një proces progresiv dhe se, derisa bankat të zhvillojnë masat e duhura numerike ose derisa masat e përbashkëta të jenë të disponueshme, mund të përdoren edhe gjetjet jo numerike.

5.2. Menaxhimi i rrezikut kreditor

21. Në përputhje me kërkesat e përcaktuara në nenin 3 të Rregullores për menaxhimin e rrezikut kreditor, Banka Qendrore pret nga bankat që të zhvillojnë detaje specifike të politikës së tyre të rrezikut kreditor të qëndrueshme për mjedisin dhe strategjisë kreditore të bankës. BQK pret që bankat të përcaktojnë politikat dhe procedurat e tyre të qëndrueshme mjedisore për miratimin e ekspozimit në përputhje me objektivat, strategjinë dhe politikat e tyre të përgjithshme për

- financimin e qëndrueshëm. Përcaktimi i huadhënies së qëndrueshme nga pikëpamja mjedisore kërkon zhvillimin e një grupi të ri të brendshëm kriteresh ose përfshirjen e standardeve ekzistuese ose të ardhshme në politikën e rrezikut kreditor dhe në strategjinë kreditore.
22. BQK pret që bankat të marrin në konsideratë rreziqet e lidhura me klimën dhe me mjedisin në të gjitha fazat përkatëse të miratimit të rrezikut/ekspozimit kreditor dhe menaxhimit të rrezikut kreditor.
23. Për klientët e mëdhenj korporativë, banka pritet të ketë një pasqyrë të përditësuar mbi: (i) qëndrueshmërinë e klientit, (ii) ekspozimin e klientit ndaj rreziqeve fizike dhe të tranzicionit dhe (iii) planet për zbutjen e ndryshimeve klimatike për klientin (d.m.th. planet që klienti të jetë në harmoni me zotimet e Republikës së Kosovës adresimin e rreziqeve klimatike dhe mjedisore). Bankat mund të përfshijnë në vlerësimet e tyre të rrezikut kreditor këto aspekte, për të zgjeruar kuptimin e tyre mbi ndikimin që mund të ketë në rrezikun e tyre kreditor harmonizimi i klientit me faktorët e lidhur me klimën dhe me mjedisin.
24. Përveç miratimit të rrezikut/ekspozimit kreditor, banka pritet të kuptojë përdorimin e kredisë, dhe veçanërisht, nëse kredia përdoret për financimin e aktiviteteve të qëndrueshme ose të paqëndrueshme, në përputhje me kriteret e përcaktuara nga banka si pjesë e politikës së saj mbi rrezikun kreditor të qëndrueshëm nga pikëpamja mjedisore. Bankat duhet t'i kërkojnë këto informacione direkt nga klientët e tyre dhe t'i përditësojnë rregullisht. Gjithashtu, procesi i menaxhimit të rrezikut kreditor kërkon gjithashtu procedura dhe metodologji përmes së cilave bankat mund të verifikojnë nëse kredia është përdorur në fakt për të financuar aktivitete të qëndrueshme, të cilat duhet të përfshijnë sa vijon:
- Mbledhjen e informacioneve rreth objektivave të biznesit të huamarrësve që lidhen me klimën dhe mjedisin ose ndryshe të qëndrueshme.
 - Vlerësimin e konformitetit të projekteve të financimit të huamarrësve me projektet ose aktivitetet kualifikuese të qëndrueshme mjedisore dhe kriteret përkatëse.
 - Sigurimin që huamarrësit të kenë vullnetin dhe kapacitetin për të monitoruar dhe raportuar siç duhet alokimin e të ardhurave drejt projekteve ose aktiviteteve kualifikuese të qëndrueshme mjedisore.
25. Për kreditë ndaj personave tjerë juridik, bankat pritet të kërkojnë informacione mbi përdorimin e kredive të tyre përpara miratimit të tyre dhe të vlerësojnë nëse kredia do të përdoret për aktivitetet ekonomike kualifikuese të qëndrueshme mjedisore ose, të paktën, nëse kredia nuk do të përdoret për të financuar aktivitete të qëndrueshme ekonomike jokualifikuese, që kanë qenë të kufizuara ose të limituara në përputhje me gatishmërinë e bankës për të marrë rrezik ose me politikën e brendshme të kreditimit të bankës. Banka pritet gjithashtu të marrë në konsideratë ekspozimin ndaj rreziqeve fizike dhe të tranzicionit për klientët me bazë në rajone ose që operojnë në sektorë që banka i konsideron të jenë veçanërisht të cenusshëm ndaj këtyre rreziqeve.
26. Për kreditë ndaj personave fizikë, banka pritet të sigurojë që, kur përcaktohet një "produkt i qëndrueshëm" (p.sh. "kredi të gjelbra") që veçoritë e kredisë të jenë në përputhje me përkufizimin e produktit dhe që fondet të jenë shpërndarë në përputhje me rrethanat. Bankat pritet gjithashtu të vlerësojnë ekspozimin ndaj rreziqeve fizike të klientëve që vlerësohen të jenë veçanërisht të ekspozuar ndaj rrezikut fizik (p.sh. atyre që jetojnë në zona me rrezik të lartë përmbytjeje).

27. Bankat pritet të vlerësojnë ndikimin e rreziqeve të lidhura me klimën dhe me mjedisin mbi probabilitetin e mospagesës (dështimit) së huamarrësit (PD), vlerën e ekspozimit në mospagesë (EAD) në rast mospagese (dështimi/mospërbushje detyrimi) dhe humbjen në rast mospagese (LGD). Si pjesë e këtij vlerësimi, rekomandohet që bankat të marrin në konsideratë cilësinë e menaxhimit të rrezikut lidhur me klimën dhe me mjedisin të klientëve të tyre, si dhe ndryshimet në profilin e rrezikut të sektorëve dhe zonave gjeografike të nxitura nga rreziqet e lidhura me klimën dhe me mjedisin. Në rastet kur banka nuk është në gjendje të përcaktojë vlerën e parametrave LGD ose EAD duke përdorur modelin e saj në mënyrë adekuate dhe të dokumentuar, banka do të respektojë përqindjet e standardizuara të siguruara nga BQK.

Për sa i përket rrezikut kreditor, rreziqet e lidhura me klimën dhe ato mjedisore mund të sfidojnë bankat në të gjitha fazat e procesit, nga faza e lejimit deri te monitorimi. Në mënyrë të veçantë, rreziqet e lidhura me klimën dhe ato mjedisore mund të ndikojnë në parametrat kryesorë të kredisë:

- a) PD: një rritje në PD-në e kundërpalëve të cenueshme mund të shkaktohet, për shembull, nga një ndryshim në normat sociale që redukton kërkesën për produkte të caktuara dhe rrit presionin rënës mbi të ardhurat, ose ndikimi i kushteve të rënda të motit, si thatësira, që shtyen biznesin bujqësor në mospagesë/dështim (ang. Default).
- b) EAD: kundërpalët që i nënshtrohen rrezikut fizik mund të kenë nevojë të tërheqin më shumë nga linjat e tyre të zotuarat të kreditit për t'iu përgjigjur goditjeve të papritura, si përmbytjet.
- c) LGD: në një skenar tranzicioni, vlera e aseteve të bllokuara do të ulet, duke përcaktuar vlera më të ulëta të kolateralit dhe, në një skenar mospagese/dështimi, vlera më të ulëta rikuperimi.

28. Bankat pritet të kryejnë vlerësimin e rreziqeve të lidhura me klimën dhe mjedisin për klientët e tyre, para dhe pas miratimit të rrezikut. BQK konsideron se është një praktikë e mirë nëse kjo përfshinë mbledhjen dhe verifikimin e informacionit dhe të dhënave të nevojshme për të vlerësuar cenueshmërinë e huamarrësve ndaj rreziqeve të lidhura me klimën dhe mjedisin, veçanërisht përpara lidhjes së një marrëveshjeje kredie ose një modifikimi të rëndësishëm të saj, në përputhje me politikat dhe procedurat e bankës, duke ndjekur parimin e proporcionalitetit dhe duke marrë parasysh natyrën e klientit dhe aktivitetet e tij. Bankat pritet të kuptojnë ndikimin që klientët e tyre kanë në ndryshimin e klimës dhe mjedisin, si dhe cenueshmërinë e tyre prej ndryshimeve klimatike dhe mjedisore. Për më tepër, bankat duhet të jenë të vetëdijshme për qëndrimet e klientëve të tyre për menaxhimin e këtyre ndikimeve dhe rreziqeve.

Për shembull, bankat mund të konsiderojnë përdorimin e mjeteve analitike që nxjerrin në pah rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin e secilit (nën) sektor ekonomik në një grafik ose shkallë. Për kreditë ose huamarrësit me rreziqe më të larta të lidhura me klimën dhe mjedisin kërkohet një analizë më gjithëpërfshirëse e modelit të biznesit të huamarrësit, duke përfshirë një rishikim të emetimeve aktuale dhe të parashikuara të GES, mjedisin e tregut, kërkesat rregullatore mjedisore, një analizë të ndikimit të mundshëm të rregullativës në lidhje me aspektet mjedisore të pozitës financiare të huamarrësit.

29. Bankat pritët të marrin parasysh rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin kur vlerësojnë kolateralin, pasi ato mund të ndikojnë në vlerën e kolateralit.

Për shembull, në këtë drejtim, rekomandohet që bankat të marrin parasysh vendndodhjen e pronës komerciale ose rezidenciale, karakteristikat e saj teknike dhe energjetike, efikasitetin e sistemeve inxhinierike mekanike, etj.

30. Pritët që korniza e përcaktimit të çmimeve të produkteve kreditore të bankës të reflektojë rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin dhe ato të reflektohen në gatishmërinë e saj për të marrë rrezik (p.sh. duke specifikuar limitet e rrezikut, tolerancat dhe limitet) dhe strategjinë e biznesit gjithashtu.

Për shembull, si pjesë e përcaktimit të strategjisë së tyre të biznesit dhe gatishmërisë për të marrë rrezik, bankat mund të zgjedhin të zvogëlojnë ose kufizojnë ekspozimet e tyre ndaj sektorëve që janë të dëmshëm për mjedisin ose klimën, ndërkohë që rrisin ekspozimet e tyre ndaj sektorëve që kanë një ndikim pozitiv në mjedis ose klimë.

Kështu, korniza e çmimeve pritet të mbështesë perspektivën dhe strategjinë e zgjedhur të rrezikut, për shembull duke diferencuar çmimin e kredive sipas efikasitetit energjetike të ekspozimeve ose duke aplikuar tarifa specifike për sektorin ose klientin.

Në përputhje me strategjinë e tyre të biznesit dhe gatishmërinë për të marrë rrezik, bankat mund të konsiderojnë gjithashtu inkurajimin e klientëve të tyre që të marrin parasysht rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin në mënyrë që të përmirësojnë aftësinë kreditore dhe qëndrueshmërinë ndaj rreziqeve të tilla. Kjo mund të përfshijë, për shembull, që bankat të ofrojnë një normë interesi të reduktuar për një kredi të qëndrueshme mjedisore ose të lidhin normën e interesit të kredisë me një kufi të qëndrueshmërisë që duhet të arrihet nga klienti që kontribuon ose është në përputhje me ndryshimet e përgjithshme klimatike dhe synimet e qëndrueshme mjedisore.

Në përkufizimin e gatishmërisë për të marrë rrezik kreditor, BQK pret që bankat të caktojnë tregues sasiore për rreziqet që lidhen me klimën dhe mjedisin, veçanërisht për rreziqet fizike dhe ato të tranzicionit. Megjithatë, BQK pranon gjithashtu se përkufizimet e përbashkëta në këto fusha rreziku kërkojnë kohë që të jenë më të maturuara në sektor dhe se deklaratat cilësore mund të përdoren si hapa të ndërmjetëm ndërkohë që sektori bankar zhvillon tregues të duhur sasiore. Gjithashtu pritet që treguesit dhe limitet përkatëse të gatishmërisë për të marrë rrezik të përcaktohen bazuar në nivelin e rrezikut që banka është e gatshme të marrë brenda profilit të saj të rrezikut, në përputhje me modelin e saj të biznesit.

31. BQK pret që bankat të monitorojnë dhe menaxhojnë rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin në portfoliot e tyre kreditore duke pasur parasysht kërkesat e përgjithshme të Rregullores për Menaxhimin e Rrezikut Kreditor, për shembull përmes analizës së koncentrimin dhe stres testit.

5.3. Menaxhimi i rrezikut operacional

32. BQK pret që bankat të vlerësojnë ndikimin e rreziqeve fizike që rrjedhin nga ndryshimet klimatike në operacionet e tyre, duke përfshirë aftësinë e tyre për të rivendosur shpejt kapacitetin e tyre për të vazhduar ofrimin e shërbimeve. Vendndodhja gjeografike në të cilën operon një bankë mund ta bëjë atë më të ndjeshme ndaj rreziqeve fizike. Kjo është veçanërisht e rëndësishme për shërbimet e jashtme/të kontraktuara dhe aktivitetet e TI-së, veçanërisht nëse ofruesit e shërbimeve janë të vendosur në vende me një rrezik më të lartë të ngjarjeve ekstreme të motit ose cenueshmërive të tjera mjedisore.
33. Në veçanti, gjatë vlerësimit të funksioneve kritike, rekomandohet që bankat të marrin parasysht ndikimin e ndryshimeve klimatike në ofrimin e këtyre shërbimeve. Kur rezultati i këtij vlerësimi është material për ndonjë linjë biznesi ose operacionet e përgjithshme të bankës, rekomandohet që të pasqyrohet në planin e vazhdimësisë së biznesit të bankës.

34. Në një këndvështrim më të gjerë, BQK pret që bankat të marrin në konsideratë shkallën në të cilën natyra e aktiviteteve që ato kryejnë rrit rrezikun e ardhshëm të dëmtimit të reputacionit. Për të shmangur rreziqet ligjore dhe reputacionale që lidhen me rreziqet mjedisore dhe klimatike, bankat pritët të vlerësojnë nëse produktet e tyre investive përputhen me praktikën më të mirë ndërkombëtare. Për shembull, një bankë që është e përfshirë në financimin e aktiviteteve që janë publikisht kontraverze (p.sh. financimi i karburanteve fosile, financimi i një kompanie që është akuzuar për shkeljen e rregullave të punës së fëmijëve ose punës së detyruar, etj.) mund të shohë reputacionin e tyre të ndikohet ose mund t'i nënshtrohet pretendimeve ligjore.
35. Për më tepër, BQK e konsideron të rëndësishme që bankat të përpiqen të reduktojnë gjurmët e tyre ekologjike dhe karbonike, pasi njohuritë e pamjaftueshme për to ose dështimi për t'i reduktuar ato në mënyrë efektive, përveç parandalimit të kontributeve konstruktive në përpjekjet e kërkuara nga marrëveshjet ndërkombëtare, sjellin edhe rreziqe reputacionale. Prandaj, BQK konsideron se është një praktikë e mirë që bankat të operojnë një sistem të menaxhimit mjedisor që përputhet me standardet e pranuar ndërkombëtarisht, dhe të matin dhe të përpiqen të përmirësojnë vazhdimisht performancën e tyre mjedisore.

- a) Për sa i përket emetimeve të GES, BQK propozon si më poshtë:
- i. Matja e emetimeve direkte nga aktivitetet vetanake (Fushëveprimi 1)⁵.
 - ii. Matja e emetimeve indirekte në lidhje me energjinë e blerë (Fushëveprimi 2).
 - iii. Matja e emetimeve të tjera indirekte (Fushëveprimi 3), me emetimet e financuara më tepër të lidhura me menaxhimin e rrezikut kreditor dhe të tregut sesa me menaxhimin e rrezikut operacional.
- b) Për sa i përket ndikimeve të tjera mjedisore të operacioneve dhe masave për reduktimin e tyre, BQK rekomandon si më poshtë:
- i. Prezantimi dhe promovimi i përdorimit të metodave të pagesës pa para në dorë.
 - ii. Reduktimi i përdorimit të letrës për kontraktimin e klientit dhe/ose produktit duke promovuar përdorimin e mediave digjitale.
 - iii. Iniciativa të tjera që lidhen me operacionet vetanake, krahas treguesve të validuar të performancës mjedisore.
- c) Për sa i përket gjurmës ekologjike, BQK propozon si më poshtë:
- i. Reduktimi i përdorimit të letrës dhe ujit si në selitë qendrore ashtu edhe në degët e bankës.
 - ii. Promovimi i punës në distancë për të reduktuar lëvizshmërinë e stafit dhe, në këtë mënyrë, përdorimin e makinave dhe mjeteve të tjera të transportit.
 - iii. Sigurimi i kontratave afatgjata me furnizuesit e energjisë elektrike duke siguruar burime të ripërtëritshme të energjisë.
 - iv. Mënyra të tjera që mund të sigurojnë ose reduktimin e gjurmës ekologjike ose mund të kontribuojnë në luftimin e saj.

36. Në përputhje me kërkesat e seksionit 6, BQK e konsideron si praktikë të mirë publikimin e progresit mbi hapat e ndërmarrë në lidhje me propozimet e sipërpërmendura në kuadër të qëndrueshmërisë apo raporteve të integruara të përgatitura sipas një standardi të pranuar ndërkombëtarisht.

5.4. Menaxhimi i rrezikut të tregut

37. Për sa i përket menaxhimit të rrezikut të tregut, BQK pret që bankat të kenë parasysh që rreziqet mjedisore dhe klimatike mund të çojnë në zhvendosje në ofertën dhe kërkesën e instrumenteve financiare (p.sh. letrat me vlerë, derivatet), produkteve dhe shërbimeve, gjë që mund të ndikojnë në vlerën e tyre.

38. Një bankë që investon në kompani me modele biznesi që vlerësohen si të paqëndrueshme nga pikëpamja mjedisore, të vendosura në zona gjeografike të ekspozuara ndaj rreziqeve fizike, mund

⁵ Informacioni i detajuar mbi fushëveprimet është i disponueshëm në standardet e Protokollit të GES: <https://ghgprotocol.org/>

të pësojë një rënie të vlerës së investimeve të saj si rezultat i masave të politikës, ndryshimeve në ndjesinë e tregut ose teknologjisë, ose si rezultat i ndryshimeve graduale negative në ngjarje të rënda të motit ose kushteve klimatike.

39. Kjo është e rëndësishme kur instrumentet financiare të emetuara nga kompani në sektorë që vlerësohen si të paqëndrueshëm për mjedisin ose që nuk zbatojnë një qasje gjithëpërfshirëse të qeverisjes së qëndrueshme pësojnë një rënie të papritur të vlerës.

5.5. Menaxhimi i rrezikut të likuiditetit dhe financimit

40. Në lidhje me kërkesat e përgjithshme të nenit 17 të Rregullores për menaxhimin e rrezikut të likuiditetit të bankave, BQK pret që bankat të marrin në konsideratë nëse rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin ndikojnë në likuiditetin e tyre ose pozicionin e financimit. Kur këto rreziqe konsiderohen materiale, rekomandohet që banka të ndërmarrë hapa për të identifikuar, matur, menaxhuar dhe monitoruar ndikimin e rreziqeve të lidhura me klimën dhe mjedisin në likuiditetin dhe pozitën e saj të financimit gjatë horizonteve të përshtatshme kohore dhe për të ruajtur rezervat e duhura të likuiditetit, në kuadër të legjislacionit për matjen dhe menaxhimin e rrezikut të likuiditetit.
41. Vlerësimi i përmendur pritet të kryhet në një mënyrë parashikuese, duke supozuar si kushtet e biznesit normal ashtu edhe ato të stresuara, dhe, në veçanti, për të marrë në konsideratë skenarë të rëndë por të besueshëm që mund të ndodhin në kombinim, me fokus në cenueshmëritë kryesore. Rrjedhimisht, ato pritet të vlerësojnë nëse rreziqet e lidhura me klimën dhe ato mjedisore mund të kenë një ndikim material në likuiditetin ose pozitën e financimit të bankës.

Nga njëra anë, faktorët klimatikë dhe mjedisorë mund të ndikojnë në vlerën e aseteve financiare, të cilat nga ana tjetër mund të ndikojnë në aftësinë për të tregtuar atë aset, duke krijuar kështu rrezik likuiditeti afatshkurtër. Ky rrezik mund të lindë gjithashtu si rezultat i ngjarjeve klimatike ose mjedisore që shkaktojnë një rrjedhje të depozitave në bankë: krizat mjedisore, të tilla si trazirat sociale, mund të çojnë në tërheqje më të larta ose të stresojnë pozitën e likuiditetit të bankës në një zonë të caktuar gjeografike.

Nga ana tjetër, faktorët klimatikë dhe mjedisorë mund të ndikojnë në disponueshmërinë dhe/ose stabilitetin e financimit (p.sh., qasja e penguar ose më e shtrenjtë në financimin e tregut, depozitat e paqëndrueshme për shkak të ndryshimit të preferencave të klientëve, etj.), duke krijuar kështu rrezik financimi afatmesëm ose afatgjatë. Në këtë kontekst, është e rëndësishme të njihet efekti i mundshëm i çështjeve të reputacionit në financimin e bankave.

5.6. Analiza e skenarëve dhe stres testet

42. Bankat rekomandohen të vlerësojnë rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin nëpërmjet përdorimit të analizës së skenarëve dhe/ose stres testeve. Në këtë kuptim, duhet theksuar se ndryshe nga stres testet tradicionale, ndikimet më dramatike të rreziqeve të lidhura me klimën ose mjedisin ka të ngjarë të ndodhin në periudhën afatmesme dhe afatgjatë dhe për këtë arsye do të kërkohet një horizont kohor dukshëm më i gjatë për këto veprime.

43. Për sa i përket rreziqeve të lidhura me klimën dhe mjedisin, rekomandohet që bankat të marrin në konsideratë përdorimin e skenarëve që janë në përputhje me trajektoret shkencore të ndryshimeve klimatike, siç janë skenarët e Panelit Ndërqeveritar për Ndryshimet Klimatike (IPCC). BQK pret që bankat të marrin parasysh të paktën aspektet e mëposhtme gjatë kryerjes së analizës së ndjeshmërisë, së skenarëve dhe stres testeve në lidhje me rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin:
- a) Si mund të ndikojë në bankë rreziku fizik dhe ai i tranzicionit.
 - b) Si mund të evoluojnë rreziqet e lidhura me klimën dhe ato mjedisore sipas skenarëve të ndryshëm, duke marrë parasysh veçoritë e këtij lloji të rrezikut (pasiguria dhe jo-lineariteti, probabiliteti që nuk mund të bazohet në të dhënat historike, ndikimet potencialisht ekstreme dhe të përhapura).
 - c) Si mund të ndodhin rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin në periudhën afatshkurtër, afatmesme dhe afatgjatë, në varësi të skenarëve të konsideruar.
44. BQK pret që bankat të përcaktojnë profilin e tyre të rrezikut dhe supozimet në lidhje me veçoritë e tij specifike, si dhe rekomandohet që të merren parasysh disa skenarë të bazuar në kombinime të ndryshme supozimesh. Pritet që si pjesë e planifikimit të kapitalit të tyre, bankat të vlerësojnë mjaftueshmërinë e kapitalit kundrejt një baze të besueshme dhe skenarëve të pafavorshëm specifikë të bankës. Për sa i përket skenarëve të pafavorshëm, BQK rekomandon bankat që të supozojnë ngjarje të jashtëzakonshme, por të besueshme me ashpërsi të mjaftueshme për sa i përket ndikimit të tyre në mjaftueshmërinë e kapitalit.
45. BQK e konsideron të nevojshme që bankat të interpretojnë rezultatet e stres testeve dhe, nëse është e nevojshme, të marrin masa të qarta për zbutjen e rrezikut bazuar në to. BQK pret që programet e stres testeve të komunikohen në mënyrë efektive në të gjitha linjat përkatëse të biznesit dhe në nivel të menaxhmentit të lartë, në mënyrë që të rritet ndërgjegjësimi për rrezikun, të përmirësohet kultura e rrezikut dhe të lehtësohet dialogu brenda organizatës për masat e mundshme të menaxhimit të rrezikut.

6. Pritshmëritë mbikëqyrëse për shpalosjet (informacionet shpjeguese)

46. Në lidhje me detyrimet e shpalosjes sa i përket rreziqeve të lidhura me klimën dhe mjedisin, BQK pret që politika e shpalosjes së informacionit e miratuar nga Bordi i Drejtorëve i një banke të specifikojë se si banka vlerëson materialitetin e informacionit në lidhje me ndryshimet klimatike dhe rrezikun mjedisor për shpalosjen e tij për publikun.
47. Kur një bankë nuk i konsideron si materiale rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin dhe, në këtë mënyrë, nuk i shpalos ato, BQK pret që banka ta dokumentojë këtë vendim me informacion cilësor dhe sasior që mbështet vlerësimin.
48. Kur një bankë shpalos të dhëna, tregues dhe limite që konsiderohen materiale për rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin, BQK pret që ajo të shpalosë ose t'u referohet metodave, përkufizimeve dhe kriterëve që lidhen me to.
49. BQK rekomandon bankat, duke ndjekur një parim të proporcionalitetit, që të ndërmarrin hapa për të qenë në gjendje të shpalosin emetimet totale të GES që ato financojnë, përveç emetimeve të veta të GES. BQK e konsideron si një praktikë të mirë që bankat të adoptojnë një qasje mjaft të detajuar për matjen dhe shpalosjen e emetimeve të GES.

Kjo mund të kërkojë, për shembull, një qasje sipas projekteve veç e veç për matjen e intensitetit të karbonit të portfoliove të mëdha të korporatave, si dhe një matje sipas secilës pasuri (pronë) veç e veç të konsumit faktik të energjisë ose një vlerësim të efikasitetit energjetik të portfoliove të pronave.

50. BQK inkurajon të gjitha bankat që të kontribuojnë në arritjen e ndryshimit të përgjithshëm klimatik dhe objektivave të qëndrueshme mjedisore. Nëse një bankë angazhohet të kontribuojë në objektivat e lidhura me ndryshimet klimatike ose mjedisore, ajo pritët të ofrojë një pasqyrë gjithëpërfshirëse të ndikimit të bankës në tërësi, duke ofruar informacion gjithëpërfshirës dhe kuptimplotë se si ajo kontribuon në objektivat e përmendur, në mënyrë që të shmangët rreziku i “greenwashing” (shpërlarjes së gjelbër)⁶.

Për shembull, në rastin e një banke të angazhuar për të ndërprerë ose kufizuar financimin e industrive ose aktiviteteve të caktuara, duhet të jepet përkufizimi i saktë i aktivitetit dhe objektivave të lidhura me të, afatet kohore dhe shtrirja e ekspozimeve të papaguara. Është gjithashtu e rëndësishme që banka të komunikojë progresin që ka bërë drejt arritjes së këtyre objektivave, proceset e monitorimit të brendshëm dhe konsideratat përkatëse metodologjike, veçanërisht kriteret për identifikimin e palëve të tjera që mbulohen nga politika e financimit dhe përmasat e marrëdhënieve të biznesit të përfshira. Gjithashtu, kur raporton për kontributin e saj në objektivat mjedisore, është e përshtatshme që banka të marrë parasysh të gjitha linjat e biznesit dhe tërësinë e ekspozimeve të saj.

⁶ “Greenwashing” i referohet praktikës së fitimit të një avantazhi të padrejtë konkurrues në treg duke e tregtuar një produkt financiar si miqësor ndaj mjedisit, kur në fakt standardet bazë mjedisore nuk janë përmbushur.

51. Duke pasur parasysh zhvillimin e shpejtë të kornizave të shpalosjes së rrezikut mjedisor dhe të lidhura me klimën, si dhe nevojat e akterëve të tregut në këtë fushë, rekomandohet që shpalosjet të zhvillohen në mënyrë aktive dhe të vazhdueshme.

7. Data e zbatimit

52. Pritshmëritë e BQK-së të përshkruara në këtë letër këshilluese janë të zbatueshme që nga data e publikimit të saj. Bankat me aktivitet në Republikën e Kosovës pritet të marrin në konsideratë shkallën në të cilën praktikatat e tyre aktuale të menaxhimit dhe shpalosjes për rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin janë të shëndosha, efektive dhe gjithëpërfshirëse në vazhden e pritshmërive të përcaktuara në këtë letër këshilluese. Aty ku është e nevojshme, bankat pritet të fillojnë menjëherë të përmirësojnë praktikatat e tyre.
53. Në kuadër të dialogut mbikëqyrës, bankave u kërkohet të informojnë BQK-në për sa vijon:
- Deri në shtator të vitit 2026, çdo divergjencë ekzistuese në praktikatat e tyre nga pritshmëritë mbikëqyrëse të përshkruara në këtë letër këshilluese ("vetëvlerësimi"). Për ta bërë këtë, bankat do të ndjekin shabllonin dhe udhëzimet e dhëna në Shtojcën 1 të kësaj letre këshilluese.
 - Deri në shtator të vitit 2026, marrëveshjet që synojnë adresimin në mënyrë progresive të këtyre pritshmërive ("plani i veprimit"). Për ta bërë këtë, bankat do të ndjekin shabllonin dhe udhëzimet e dhëna në Shtojcën 2 të kësaj letre këshilluese.
 - Deri në mars të vitit 2027, një veprim përcjellës i statusit të planit të veprimit nga paragrafi i mëparshëm ("veprimet përcjellëse të planit të veprimit"). Për ta bërë këtë, bankat do të ndjekin shabllonin dhe udhëzimet e dhëna në Shtojcën 3 të kësaj letre këshilluese.

BQK pranon se menaxhimi dhe shpalosja e rreziqeve që lidhen me klimën dhe mjedisin, si dhe metodologjitë dhe mjetet e përdorura për t'i trajtuar ato, duhet të evoluojnë dhe pritet të maturohen me kalimin e kohës.

Shtojca 1. Vetëvlerësimi: shablloni dhe udhëzimet

54. Kjo shtojcë u siguron bankave një shabllon të standardizuar dhe udhëzime që bankat duhet të ndjekin për të raportuar në BQK informacionin mbi çdo divergjencë ekzistuese në praktikat e bankës nga pritshmëritë mbikëqyrëse të përshkuara në këtë letër këshilluese, siç përshkruhet në paragrafin 53.a):

Seksioni	Nënseksioni	Përshkrimi i statusit të bankës	Statusi i pajtueshmërisë së bankës	Komente shtesë	Mangësitë
3. Pritshmëritë mbikëqyrëse për modelin dhe strategjinë e biznesit	-				
4. Pritshmëritë mbikëqyrëse për qeverisjen korporative	-				
5. Pritshmëritë mbikëqyrëse për menaxhimin e rrezikut	5.1. Sistemi i menaxhimit të rrezikut				
	5.2. Menaxhimi i rrezikut kreditor				
	5.3. Menaxhimi i rrezikut operacional				
	5.4. Menaxhimi i rrezikut të tregut				
	5.5. Menaxhimi i rrezikut të likuiditetit dhe financimit				
	5.6. Analiza e skenarëve dhe stres testeve				
6. Pritshmëritë mbikëqyrëse për shpalosjet (dhënien e informacioneve shpjeguese)	-				

55. Në plotësimin e tabelës së mësipërme, bankat duhet të marrin në konsideratë përkufizimet e mëposhtme për informacionin e kërkuar:

- **Seksioni:** I referohet seksioneve 3 deri në 6 nga letra këshilluese/rekomandimet e BQK-së për rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin. Të mos modifikohet nga bankat.
- **Nëseksioni:** Seksioni i referohet, kur është e aplikueshme, nëseksioneve të seksioneve 3 deri në 6 më lart nga letra këshilluese/rekomandimet e BQK-së për rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin. Të mos modifikohet nga bankat.
- **Përshkrimi i statusit të bankës:** Bankat pritet të përfshijnë këtu një përshkrim të situatës aktuale të bankës në lidhje me pajtueshmërinë (mospajtueshmërinë), si dhe çdo plan specifik që do të zbatohet për të përmbushur rekomandimet e përcaktuara në çdo seksion ose nëseksion të veçantë siç përshkruhet në letrën këshilluese të BQK-së për rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin.
- **Statusi i pajtueshmërisë së bankës:** Një shkallë me 3 nivele ku bankat pritet të tregojnë, sipas opinionit të tyre, nivelin e tyre të pajtueshmërisë në çdo seksion ose nëseksion specifik:
 - Në pajtueshmëri: banka përmbush plotësisht pritshmëritë e përcaktuara në letrën këshilluese të BQK-së në lidhje me seksionin ose nëseksionin specifik, ose ka pak aspekte me rëndësi të ulët për t'u përmirësuar dhe ekzistojnë planet e veprimit që banka të jetë në pajtueshmëri në një periudhë shumë të shkurtër kohore.
 - Dobët: banka përmbush pjesërisht pritshmëritë e përcaktuara në letrën këshilluese të BQK-së lidhur me një seksion apo nëseksion specifik, ose banka nuk përmbush asnjë nga pritshmëritë apo rekomandimet dhe ka plane veprimi për t'i përmbushur ato.
 - Jo në pajtueshmëri: banka nuk përmbush asnjë nga pritshmëritë e përcaktuara në letrën këshilluese të BQK-së në lidhje me një seksion apo nëseksion specifik, dhe nuk ka plan veprimi që banka të jetë në pajtueshmëri ose pjesërisht në pajtueshmëri në një periudhë shumë të shkurtër kohore.

Bankat do të kenë parasysh se do të pritet që të zhvillojnë dhe zbatojnë veprime për secilën nga mangësitë e evidentuara në këtë vetëvlerësim”.

- **Komente të tjera:** Çdo koment shtesë që banka mund ta konsiderojë të rëndësishëm për t'u shënuar në lidhje me statusin e tyre, veprimet që do të zbatohen, çdo plan tashmë në zhvillim ose zbatim, etj.
- **Mangësi:** Një identifikues numerik (d.m.th. 1, 2, 3, etj.) i lidhur me një mangësi të caktuar që bankat pritet ta lidhin me një mangësi të caktuar. Identifikuesi i ndryshëm numerik pritet të lidhet me mangësi të ndryshme.

Shtojca 2. Plani i veprimit: shablloni dhe udhëzimet

56. Kjo shtojcë u siguron bankave një shabllon të standardizuar dhe udhëzime që bankat duhet të ndjekin për të raportuar pranë BQK-së për aranzhimet që synojnë adresimin në mënyrë progresive të divergjencave me pritshmëritë e përcaktuara në këtë letër këshilluese, siç përshkruhet në paragrafin 53.b):

Veprimi për t'u zbatuar	Përshkrimi i veprimit për t'u zbatuar	Mangësia(të) e lidhur(a)	Kompleksiteti	Barrierat e mundshme	Afati i parashikuar për t'u zbatuar plotësisht	Objektivat e zbatimit për vitin e 1-rë	Objektivat e zbatimit për vitin e 2-të ⁷	Objektivat e zbatimit për > 2 vjet ⁸
...								

57. Në plotësimin e tabelës së mësipërme, bankat duhet të marrin në konsideratë përkufizimet e mëposhtme për informacionin e kërkuar:

⁷Zbatohet vetëm në rast se koha e zbatimit të veprimit të propozuar është më e gjatë se afati i referuar.

⁸Zbatohet vetëm në rast se koha e zbatimit të veprimit të propozuar është më e gjatë se afati i referuar.

-
- **Veprimi për t'u zbatuar:** Një identifikues numerik (d.m.th., 1, 2, 3, etj.) i lidhur me një veprim të caktuar që do të zbatohet nga banka për të përmbushur (qoftë në afat të shkurtër ose të mesëm ose afatgjatë) rekomandimet nga letra këshilluese e BQK-së për rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin. Identifikues të ndryshëm numerikë pritet të lidhen (asocohen) me veprime të ndryshme që të mund të përcillet evoluimi i veprimeve përgjatë raportimit vjetor të statusit nga secila bankë në BQK. Bankat duhet të marrin parasysh se më shumë se një plan veprimi mund të lidhet (asocohet) me një mangësi të vetme të identifikuar në vetëvlerësimin e mëparshëm.
 - **Përshkrimi i veprimit për t'u zbatuar:** Bankat pritet të përfshijnë këtu një përshkrim të planit të veprimit që do të zbatohet për të qenë në pajtueshmëri me rekomandimet e përcaktuara në secilin seksion ose nënseksion specifik siç përshkruhet në letrën këshilluese të BQK-së për rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin. Referencat për fushat e përfshira, eksternalitetet etj., pritet të përfshihen nga bankat në përshkrim.
 - **Mangësia(të) e lidhur(a):** Bankat këtu duhet të përfshijnë numrin e identifikimit të të gjitha mangësive ("# mangësia") që një plan veprimi i caktuar pritet të ndihmojë të "rregullojë". Bankat mund të marrin parasysh që një plan veprimi mund të lidhet me (ose të ketë ndikim në) një ose më shumë mangësi; dhe një ose më shumë mangësi mund të lidhen me një plan të caktuar veprimi.
 - **Kompleksiteti:** Një shkallë me 3 nivele ku bankat pritet të tregojnë, sipas tyre, nivelin e kompleksitetit të një veprimi të caktuar që do të zbatohet, duke ndjekur shkallën e mëposhtme:
 - **I ulët:** banka pret që veprimi të zbatohet në një periudhë të shkurtër kohore; një volum i vogël burimesh (d.m.th. personeli, paratë, etj.) duhet të dedikohen për zbatimin e tij; dhe/ose asnjë vendim kritik nuk duhet të merret në nivelin e Bordit ose Mbledhjes së Aksionarëve.
 - **I mesëm:** ato raste që nuk konsiderohen të jenë të një kompleksiteti të ulët apo të lartë.
 - **I lartë:** banka pret që veprimi të mos zbatohet në një periudhë të shkurtër ose të mesme kohore; një vëllim i madh burimesh (d.m.th. personeli, paratë, etj.) duhet të dedikohen për zbatimin e tij; dhe/ose vendimet kritike duhet të merren në nivel të Bordit ose Mbledhjes së Aksionarëve.
 - **Barrierat e mundshme:** Bankat pritet të numërtojnë dhe shpjegojnë shkurtimisht çdo barrierë të mundshme që mund të vonojë zbatimin e veprimit. Bankat do të përfshijnë gjithashtu çdo masë të mundshme zbutëse që banka është gati të përcaktojë ose zbatojë.

-
- **Afati i parashikuar për t'u zbatuar plotësisht:** Afati i pritshëm i Bankës për zbatimin e plotë të një plani specifik. Kur raportojnë kornizat kohore në vend të datave specifike, bankat pritet të mos raportojnë korniza kohore më të gjata se 3 muaj (d.m.th., tremujori i parë i 2025 mund të konsiderohet i vlefshëm).
 - **Objektivat e zbatimit për vitin e 1-rë:** Bankat pritet të përfshijnë këtu nënndarje të planit global të veprimit që pritet të zbatohen në 12 muajt pas datës së raportimit.
 - **Objektivat e zbatimit për vitin e 2-të:** Në ato raste kur koha e zbatimit pritet të zgjasë më shumë se 12 muaj, bankat pritet të përfshijnë këtu nënndarje të planit global të veprimit që pritet të zbatohen ndërmjet 12 dhe 24 muajve pas datës së raportimit.
 - **Objektivat e zbatimit për > 2 vjet:** Në ato raste kur koha e zbatimit pritet të zgjasë më shumë se 24 muaj, bankat pritet të përfshijnë këtu nënndarje të planit global të veprimit që pritet të zbatohen duke filluar nga 24 muaj pas datës së raportimit.

Shtojca 3. Veprimet përcjellëse të planit të veprimit: shablloni dhe udhëzimet

58. Kjo shtojcë u ofron bankave një shabllon të standardizuar dhe udhëzime që bankat duhet të ndjekin për t'i raportuar BQK-së veprimet përcjellëse të statusit të planit të veprimit të përshkruar në paragrafin 53.c) të kësaj letre këshilluese:

Veprim për t'u zbatuar	Statusi i zbatimit (%)	Çdo ndryshim i bërë në afatin fillestar të pritshëm për t'u zbatuar plotësisht	Përshkrimi i avancimeve që nga statusi i mëparshëm i raportimit	Hapat e ardhshëm për t'u zbatuar në 12 muajt në vijim	Komente shtesë
...					

59. Në plotësimin e tabelës së mësipërme, bankat duhet të marrin në konsideratë përkufizimet e mëposhtme për informacionin e kërkuar:

- **Veprimi për t'u zbatuar:** Një identifikues numerik (d.m.th., 1, 2, 3, etj.) i lidhur me një veprim të caktuar që do të zbatohet nga banka për të përmbushur (qoftë në afat të shkurtër ose të mesëm ose afatgjatë) rekomandimet nga letra këshilluese e BQK-së për rreziqet e lidhura me klimën dhe mjedisin. Identifikues të ndryshëm numerikë pritet të lidhen me veprime të ndryshme që të mund të përcillet evoluimi i veprimeve përgjatë raportimit vjetor të statusit nga secila bankë në BQK. Bankat duhet të marrin parasysht se më shumë se një plan veprimi mund të lidhet me një mangësi të vetme të identifikuar në vetëvlerësimin e mëparshëm.

-
- **Statusi i zbatimit (%):** Një vlerësim nga banka, i kohës së harxhuar, nënveprimeve më të detajuara të realizuara, etj., në raport me nevojat totale të zbatimit për zbatimin e plotë të veprimit. Vlerat do të variojnë ndërmjet 0% dhe 100%.
 - **Çdo ndryshim i bërë në afatin fillestar të pritshëm për t'u zbatuar plotësisht:** Bankat pritet të vënë në dukje këtu çdo ndryshim të bërë (p.sh. vonesa ose avancime) në afatet e përcaktuara fillimisht për zbatimin e veprimit specifik. Pritet gjithashtu të përfshihet një vlerësim se si çdo vonesë ose avancim mund të ndikojë në përfundimin e përgjithshëm të veprimit.
 - **Përshkrimi i avancimeve që nga statusi i mëparshëm i raportimit:** Bankat pritet të përfshijnë këtu çdo avancim në lidhje me zbatimin e veprimit specifik që nga raportimi i statusit të mëparshëm. Bankat do të përfshijnë, të paktën, "hapat e ardhshëm për t'u zbatuar në 12 muajt në vijim" të raportuar për të njëjtin aktivitet në veprimin përcjellës të planit të mëparshëm të veprimit, ose në kategorinë "qëllimet e zbatimit për vitin e 1-rë" në rast se kjo është hera e parë që banka paraqet veprimet përcjellëse të planit të veprimit.
 - **Hapat e ardhshëm për t'u zbatuar në 12 muajt në vijim:** Bankat pritet të përfshijnë këtu nëndarje të planit global të veprimit që pritet të zbatohen në 12 muajt pas datës së raportimit.
 - **Komente të tjera:** Çdo koment shtesë që banka mund ta konsiderojë të rëndësishëm për t'u shënuar në lidhje me statusin e zbatimit të planit të veprimit, çdo pengesë të mundshme, përmbushjen e afateve, modifikimet e përkufizimit fillestar të një veprimi të caktuar, etj.